

Oahppoplána – Čiekŋudeapmi sámegielas

Sámediggi mearridan láhkaásahussan 08.11.2019 Eksamensordning fastsatt
av Sametinget 10.08.2020

Gusto 01.08.2020 rájes

Fága birra

Fága relevánsa ja guovddáš árvvut

Čieknudeapmi sámegeiela galgá ohppiide addit vejolašvuoda suokkardit sámegeiela ja teavsttaid mángga láhkai iešguđetlágan perspektiivaid ja iežas beroštumiid vuodul. Fága vuodđun lea teakstadoaba mas njálmmálaš, čálalaš ja ovtastuvvon teavsttat leat mielde, gos čála, jietna ja govva ovttas doibmet, ja gos iešguđetlágan teakstašlájat gaskkustuvvojit iešguđetlágan mediaid bokte. Teavsttat galget čadnojuvvot ohppiid iežaset dálááigái ja ovddešáiggi ja dálááiggi sámi kultuvrii ja muitalanárbevirrui. Fága galgá ohppiide addit vejolašvuoda kreatiivvalaččat bargat gulahallamiin ja teakstačatnamiin iežaset beroštumiid vuodul. Fága galgá addit vejolašvuoda iešguđetlágan bargovugiid ovddidit sihke okto ja earáiguin ovttas. Fága galgá maid leat mielde ovddideamen gelbbolašvuoda áddet ja kritihkalaččat árvvoštallat mo teknologiiija ja digitála mediat váikkuhit sámegeilli ja servodaga giellageavaheapmái. Fága galgá ohppiid ráhkkanahhtit bargoeallimii gos gáibiduvvo gielalaš ja digitála gelbbolašvuota.

Fága galgá leat mielde oahpahusa árvovuodu ollašuhhtimin. Oahpahusa vuolggasadji sámegeiela čieknudeami fágas galgá leat ohppiid duogáš, sámi kultuvra ja sámi árvvut. Oahppit galget oahpahusa bokte šaddat oadjebas giellageavaheaddjin, geat mánggakultuvrralaš gelbbolašvuodaset máhttet geavahit ollu iešguđetlágan dilálašvuodain. Fága galgá ovddidit árvvuid ja positiivvalaš guottuid mat dorjot sámi searvevuoda sihke báikkálaččat ja olles Sámis. Sámegeiela čieknudeapmi galgá leat mielde ovddideamen ohppiid kritihkalaš jurddašemi ja etihkalaš diđolašvuoda, ja leat mielde buori árvvoštallannávcca ovddideamen

Guovddášelemeanttat

Sámástit

Oahppit galget beassat geahččaladdat ja njálmmálaš gelbbolašvuoda ovddidit iešguđetlágan dilálašvuodain ja iešguđet láhkai. Oahppit galget iežaset beroštumiid vuodul beassat suokkardit njálmmálaš giela ja iešguđetlágan njálmmálaš teavsttaid ja gaskkustanvugiid. Oahppit galget earáiguin sáhttit gulahallat ságastallamiin ja ovttasdoaimamiin ja ráhkkanahhttojuvvon presentašuvnnain earáide.

Lohkangealbbu ovdánahttin

Oahppit galget lohkat vai ohppet ja ožžot positiivvalaš vásáhusaid ja lohkanhálu. Oahppit galget iešguđetlágan teavsttaid lohkamiin oažžut estehtalaš vásáhusaid ja beroštumi iešguđetlágan fáttáide, beassat

imaštallat, ja oahppat ja áddet eará olbmuid jurdagiid ja eallineavttuid. Oahppit galget kritihkalaččat árvvoštallat teavsttaid ja reflekteeret teavsttaid relevánsa, váikkuhanfámu ja jáhkehahttivuođa ektui.

Čállingealbbu ovdánahttin

Oahppit galget iežaset beroštumiid vuodul ráhkadit iešguđetlágan teakstašlájaid gos geavahit iešguđetlágan čálalaš albmanahttinvugiid ja mediaid. Oahppit galget beassat válljet digitála- ja gulahallanteknologiija mii heive oktavuhtii ja bargovugiide. Sii galget máhttit iežaset ja earáid teavsttaid árvvoštallat, ja máhttit divodit iežaset teavsttaid earáid mearkkašumiid vuodul.

Giella vuogádahkan ja vejolašvuohtan

Oahppit galget oažžut máhtu ja vásáhusaid giella vuogádaga ja retoralaš ja estehtalaš beliid geavaheamis go fágain barget. Sii galget máhttit dábálaš giella- ja šáŋŋernorpmmaid geavahit, ja maid máhttit giella vejolašvuođaid kreatiivvalaččat geavahit iežaset teavsttain.

Giellagirjáivuohta Sámis

Oahppit galget beassat suokkardit mo sámegeielaid dilli lea iešguđet guovlluin Sámis. Oahppit galget viidásit ovddidit máhtu iešguđet sámegeielaid birra, ja galget dovdat muhtun ovttalárganvuođaid ja erohusaid daid gaskka. Oahppit galget oahpásmuvvat seammalárgan dovdomearkkaide iešguđet guovlluid teavsttain ja njálmmálaš árbevieruin

Fágaidrasttideaddji fáttát

Álbmotdearvvasvuohta ja eallimis birgen

Sámegeiela čieknudeamis guoská fágaidrasttideaddji fáddá álbmotdearvvasvuohta ja eallimis birget dasa ahte fága galgá leat mielde ovddideamen ohppiid iešgova ja oadjebas identitehta sámegeielagin máŋggagielalaš ja máŋggakultuvrralaš servodagas.

Demokratiija ja mielborgárvuoha

Sámegeiela čieknudeamis guoská fágaidrasttideaddji fáddá demokratiija ja mielborgárvuoha dasa ahte oahppit galget oažžut njálmmálaš ja čálalaš gálggaid vai sáhttet hástalusaid dustet demokrátalaš vugiiguin. Sámegeiela čieknudeamis oahppit ožžot vuodu reflekteeret čuolmmaid ektui mat gusket eanetlogu ja unnitlogu rivttiide ja vuoigatvuođaide. Oahppit galget oahpahusas beassat hárhallat kritihkalaččat jurddašit, searvat digaštallamiidda ja dohkkehit iešguđetlágan oaiviliid.

Guoddevaš ovdáneapmi

Sámegeiela čieknudeamis guoská fágaidrasttideaddji fáddá guoddevaš ovdáneapmi dasa ahte oahppit barggu bokte gielain ja teavsttaiguin galget oažžut máhtu ja diđolašvuođa sámi eallinlágii birra, árbevirolaš máhtu ja árvvuid birra, ja gullelašvuođa birra lundui. Oahpahus galgá leat mielde ohppiid dahkamin diđolažžan sámi máhtu ja árvvuid fievrredeamis boahttevaš buolvvaide.

Vuodđogálggat

Njálmmálaš gálggat

Njálmmálaš gálggat sámegeiela čieknudeamis lea oažžut eanet máhtu ja vásáhusaid gulahallamis earáiguin, earáid guldaleamis ja áddemis, ieš albmanahttimis njálmmálaččat, ja huksemis iežas oaiviliid earáid oaiviliid ala. Oahppit galget geavahit relevánta sániid ja doahpágiid ja fágagiela go ságastallet ja digaštallet fága iešguđetlágan fáttáid birra ja presenterejit daid.

Máhttit čállit

Máhttit čállit sámegeiela čieknudeamis lea máhttit iešguđetlágan teavsttaid čállit ja teavsttaid heivehit ulbmiliid, sisdollui ja vuostáiváldái. Ovddidan dihte čálalaš giellagelbbolašvuođa oahppit galget máhttit plánet, čállit ja buoridit teavsttaid mat fágii leat relevánta

Máhttit lohkat

Máhttit lohkat sámegeiela čieknudeamis lea máhttit lohkat ja áddet iešguđetlágan teakstašlájaid iešguđetlágan ulbmiliiguin. Teavsttat sáhttet leat sihke oktilaš teavsttat ja iešguđetlágan mediaid multimodála teavsttat. Oahppit galget sáhttit dieđuid gávdat teavsttas ja áddet teavstta jurddašemi. Sii galget maid máhttit reflekeret iešguđetlágan teavsttaid ektui ja árvvoštallat daid.

Digitála gálggat

Digitála gálggat sámegeiela čieknudeamis lea máhttit geavahit heivvolaš digitála resurssaid oahppamis, teakstaráhkadeamis ja ovttasdoaimmamis geavahit. Oahppit galget máhttit dieđuid gávdat digitála gálduin ja kritihkalaččat daid geavahit. Sii galget maid máhttit earáiguin gulahallat digitálalaččat ja máhttit ráhkadit iežaset digitála buktagiid. Oahppit galget ovddidit dáiddu kritihkalaččat jurddašit ja etihkalaš diđolašvuođa das mo nehtas iežaset ja earáid čájehit. Oahppit galget máhttit čuovvut njuolggadusaid persovdnasuodjaleami ja dahkkivuoigatvuođa birra.

Gealbomihttomearit ja árvvoštallan

Gealbomihttomearit ja árvvoštallan 10. ceahkki

Gealbomihttomearit 10. ceahki maŋŋá

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- iežas beroštumiid vuodul ovddidit ja čieknudit čuoлмаaide mat gusket gillii dahje tekstii, ja bohtosa presenteret iešguđetlágan albmanahttinvuogiiguin
- iskat ja presenteret muhtun ovttaláganvuodaid ja erohusaid sámegeielaid gaska ieš giela, giela teavsttaid dahje njálmmálaš árbevieruid ektui
- suokkardit ja válddahit mo máidnasat, cukcasat, myhtat ja eará njálmmálaš árbevierut oidnojit iešguđetlágan odđasit teavsttain
- suokkardit ja buohtastahttit giellageavaheami ja retoralaš váikkuhangaskaomiid iešguđet mediain ja oktavuodain
- ráhkadit digitála buktagiid mat kombinerejit iešguđetlágan mediamáliid
- suokkardit ja árvvoštallat mo digitála mediat váikkuhit ja rievdadit giela ja gulahallama, ja maid giellaválljema
- kreatiivvalaččat ja digitála reaidduiguin ja daid haga gaskkustit iežas vásáhusaid ja dulkomiid teavsttain
- kritihkalaččat reflekteeret iežas rolla ektui digitála gulahallamis ja dan ektui mo nehtas čájeha iežas ja earáid
- gálduid geavahit kritihkalaččat ja rehálaččat, ja čuovvut njuolggadusaid persovdnasuodjaleami ja dahkkivuoigatvuoda birra
- duođaštit ja árvvoštallat iežas ovdáneami barggus fágain

Dađistaga árvvoštallan

Dađistaga árvvoštallan galgá leat mielde ovddideamen oahppama ja gelbbolašvuoda fágas. Oahppit čájehit ja ovddidit gelbbolašvuoda sámegeiela čieknudeamis 8., 9. ja 10 ceahkis go barget iešguđetlágan čuoлмаaiguin mat gusket gillii ja tekstii, ja presenterejit daid. Sii čájehit ja ovddidit gelbbolašvuoda go barget kreatiivvalaččat iežaset teavsttaid ja digitála buktagiid ovddidemiin iešguđetlágan mediaiguin. Dasto sii čájehit ja ovddidit gelbbolašvuoda go geavahit máhtu sámegeielaid, sámi kultuvrra ja sámi servodaga birra iežaset teakstabuvttadeamis ja reflekterejit daid ektui.

Oahpaheaddji galgá diktít ohppiid váikkuhit oahpahussii ja láchit saji suokkardeaddji ja kreatiivvalaš proseassaide gos oahppit besset iežaset beroštumiid geavahit vuolggasadjin oahppamii. Oahpaheaddji galgá arvosmahttit ohppiid oahppanhálu ja kreativitehta mánggalágan

bargovugiiguin gos oahppit besset fuomášit ja suokkardit, sihke iešheanalaččat ja earáiguin ovttas. Oahpaheaddji ja oahppit galget gulahallat ohppiid ovdáneami birra sámegeiela čieknudeamis. Gelbbolašvuoda vuodul maid oahppit čájehit, sii galget beassat mitalit maid orrot máhttimin, ja reflekteret iežaset ovdáneami ektui fágas. Oahpaheaddji galgá oaivadit viidásit oahppama birra ja heivehit oahpahusa nu ahte oahppit besset rávvagiid geavahit iežaset njálmmálaš ja čálalaš gálggaid ovddideapmái fágas.

Oppalaš árvvoštallan

Oppalašárvvosátni galgá čájehit oahppi ollislaš gelbbolašvuoda sámegeiela čieknudeamis oahpahusa loahpaheamis maŋŋá 10. ceahki. Oahpaheaddji galgá plánat ja láchit oahpahusa nu ahte oahppit besset mángga láchkai, iešguđetlágan oktavuodain čájehit iežaset gelbbolašvuoda mas áddejupmi, reflekšuvdna ja kritihkalaš jurddašeapmi leat oassin. Oahpaheaddji galgá bidjat ovtta árvosáni sámegeiela čieknudeamis njálmmálaš, čálalaš, praktihkalaš ja digitálalaš gelbbolašvuoda vuodul maid oahppi lea čájehan.

Árvvoštallanortnet

Oppalašárvvosátni

Maŋŋá 10.ceahki: Oahppit galget oažžut ovtta oppalašárvvosáni sámegeiela čieknudeamis.

Eksámen ohppiide

Maŋŋá 10.ceahki: Oahppi sáhtta vuorbáduvot njálmmálaš eksámenii, oktan ráhkkanansiin. Njálmmálaš eksámen ráhkaduvvo ja sensurerejuvvo báikkálaččat.

Eksámen privatistaide

Maŋŋá 10.ceahki: Geahča gustovaš ortnega rávisolbmuid vuodđoskuvlaoahpahussii.